

Milan KOREŇ

MODELY POSKYTOVANIA INFORMÁCIÍ ZO ŠTÁTNEHO INFORMAČNÉHO SYSTÉMU

Koreň, M.: Models of Providing Information from the National Information System. Kartografické listy 2003, 11, 1 tabs, 14 refs.

Abstract: We can differentiate three main approaches to providing information from national information system: open, commercial and mixed model. Models differ by way of providing information and information services to commercial organizations and public. Each of them supports providing information free of charge to institutions of public administration. The analysis of current regulations implies that Slovakia moved from commercial to mixed model. Information should be provided free of charge. Information provider may require users to repay the costs of reproduction and distribution. Entrepreneurs of national information system are forced to publish information on internet. Exploitation of information should be supported by use of free software and open standards.

Keywords: Geographic information, open society, national information system.

Úvod

Legislativa, ktorá upravuje prístup k informáciám a budovanie štátneho informačného systému odráža spoločenské a ekonomické aspekty informačného veku. Voľba vhodnej stratégie poskytovania informácií zo štátneho informačného systému závisí od tradícií, etických a morálnych princípov, celospoločenských záujmov a musí sa odraziť v legislatívnych normách a predpisoch. Rozšírením informácií mimo sféry verejnej správy prispeje k ich plnšiemu a efektívnejšiemu zhodnoteniu.

Vláda, všetky orgány štátnej správy a samosprávy, právne subjekty nakladajúce s verejnými financiami a majetkom majú byť otvorené pre občanov, ktorí ich platia. Slobodný prístup k vládny informáciám je nevyhnutným predpokladom pre efektívne fungovanie občianskeho štátu. Legislatívne predpisy musia umožniť slobodný, voľný, otvorený prístup k záznamom, dokumentom a informáciám. Občania musia mať prostriedky pre rozhodovanie a kontrolu činnosti vlády, orgánov štátnej správy a samosprávy.

Modely poskytovania informácií orgánmi verejnej správy, ako aj právnickými osobami zriadenými za účelom správy verejných financií a majetku, môžeme rozdeliť do troch kategórií:

- **Otvorený model** je založený na princípe otvorenosti a slobodnom prístupe všetkých občanov k vládny informáciám. Najlepšie vyhovuje požiadavkám občianskeho štátu. Všetky informácie a informačné služby sa poskytujú bezplatne. Výhodou je jednoduchosť a prehľadnosť, nevýhodou ekonomické aspekty rovnostárskeho poskytovania informácií všetkým subjektom na všetky účely.
- **Komerčný model** pri poskytovaní informácií uplatňuje princípy trhovej ekonomiky. Informácie sa poskytujú za primeranú úhradu, pre komerčné použitie sa môžu licencovať. Hlavným protiargumentom komerčného modelu je, že informácie ktoré boli získané za peniaze daňových poplatníkov, sú im predávané druhýkrát. Ľahko môže dôjsť k zvýhodňovaniu určitých skupín, ktoré získajú dominantné postavenie a ďalšie posilnenie svojej pozície.
- **Zmiešaný model** je taký, v ktorom sa odlišujú rôzne druhy informácií a spôsoby ich využitia. Informácie sa poskytujú bezplatne orgánom, ktoré vykonávajú štátnu správu. Ostatným osobám sa poskytujú bezplatne, prípadne za úhradu, ktorej výška nepresahuje materiálne náklady na reprodukciu a distribúciu. Informačné služby a pridaná hodnota môžu byť poskytované za

produkcii a distribúciu. Informačné služby a pridaná hodnota môžu byť poskytované za primeranú úhradu nákladov. Tento model zabezpečuje slobodný prístup občanov k vládnym informáciám a súčasne zohľadňuje ekonomické aspekty poskytovania informácií.

Pri rozhodovaní o spôsobe a forme poskytovania informácií zo štátneho informačného systému všetky modely musia brať do úvahy aj platné právne predpisy, ktoré obmedzujú poskytovanie určitých druhov informácií (osobné údaje, štátne, služobné, bankové, daňové tajomstvo a pod.).

Niektoré problémy poskytovania informácií

Orgány štátnej a verejnej správy zhromažďujú a spracovávajú informácie potrebné na výkon svojich funkcií vrátane geografických informácií. Získavanie, uschovávanie, spracovanie a distribúcia všetkých druhov informácií si vyžaduje nemalé náklady. Organizácie investujú do informačných činností hlavne z interných dôvodov a úloh, ktoré vyplývajú zo zákona a ich štatútu. Vládne inštitúcie majú monopol na určité druhy informácií. Nejde síce o monopol v ekonomickom zmysle, ale o monopol na informácie a poznatky, ktorý sa môže za určitých okolností ľahko pretransformovať na ekonomický.

Informácie poskytované štátnou správou sa používateľmi v skutočnosti len zriedkavo používajú na kontrolu vládných činností. Vo väčšine prípadov ich potrebujú na dosiahnutie osobných, vedeckých, výskumných, študijných aj komerčných cieľov, napr. zistenie vlastníckych práv k parceľe, jej polohy voči zdrojom znečistenia, ovplyvnenie plánovanou výstavbou a pod. Je vhodné, aby štát vhodnou formou podporoval aj uspokojenie týchto potrieb svojich občanov. Každý model poskytovania informácií sa musí vysporiadať so spoluprácou vnútri štátnej správy, samosprávy, akademickou sférou, komerčným sektorom a verejnosťou.

Úlohou štátnych inštitúcií nie je predaj informácií, no na druhej strane to môže byť zaujímavý zdroj príjmov. Orgány štátnej a verejnej správy majú limitované finančné a ľudské zdroje. Ich zvýšenie je spojené s pridelením dodatočných prostriedkov zo štátneho rozpočtu a nezriedka aj s legislatívnymi zmenami. Štátne orgány nemôžu dostatočne pružne reagovať na zvýšený dopyt po informáciách. Otvorený model predpokladá, že osoby povinné poskytovať informácie majú vybudované dostatočné technologické a personálne zázemie. To je možné len pri ideálnom fungovaní štátu za predpokladu, že štátne inštitúcie budú schopné z pridelených finančných prostriedkov poskytnúť kvalitné služby všetkým žiadateľom.

Komerčný a zmiešaný model umožňujú štátnym inštitúciám za poskytnuté informácie a služby požadovať náhradu nákladov aspoň od fyzických a právnických osôb. Veľmi zlou stratégiou by bolo požadovať náhradu aj od iných štátnych inštitúcií a právnických osôb spravujúcich verejné financie a majetok, ktoré sú tiež financované zo štátneho rozpočtu. V praxi by to znamenalo len presúvanie finančných prostriedkov medzi rozpočtovými kapitolami. Rezorty závislé od poskytovateľov informácií by tak museli vo svojej rozpočtovej kapitole počítať aj s určitým príspevkom inštitúciám rezortov poskytujúcich informácie. Rezorty, ktorým zo zákona vyplývajú kompetencie pri spracovaní informácií, by tak mohli nadobudnúť výnimočné postavenie. V prípade striktné komerčného modelu by sa dalo uvažovať aj o predaji informácií vnútri štátnej správy. Samozrejme že nie je účelné, aby štátne organizácie a inštitúcie medzi sebou vzájomne obchodovali hoci aj v iných (kontrolovaných) cenových reláciách a podmienkach. Preto aj komerčný a zmiešaný model zabezpečujú bezplatnú výmenu informácií minimálne medzi organizáciami, ktoré vykonávajú činnosti v oblasti štátnej správy.

Spomenuté modely sa líšia hlavne v spôsobe poskytovania existujúcich informácií verejnosti a služieb. V komerčnom modeli sa existujúce informácie poskytujú verejnosti za úhradu, v zmiešanom bezplatne. Zmiešaný model sa tak väčšmi približuje požiadavkám občanov na vládne informácie v otvorenej demokratickej spoločnosti.

Ďalší podstatný rozdiel medzi modelmi spočíva v spôsobe poskytovania pridanej hodnoty a služieb spojených s informáciami. Existujúce informácie štátnych orgánov nemusia vyhovovať požiadavkám potenciálnych používateľov. Žiadateľ môže požadovať urobiť výber informácií podľa jeho záujmového územia, ich generalizáciu, konverziu do výmenného formátu, alebo iné predspracovanie. V prípade otvoreného modelu sa predpokladá, že štátne inštitúcie zabezpečia tieto činnosti v rámci poskytovaných služieb bezplatne. Komerčný a zmiešaný model dovoľujú

za poskytnuté služby požadovať primeranú protihodnotu. Berú sa tým do úvahy aj ekonomické aspekty poskytovania a spracovania informácií.

Tab. 1. Prehľad modelov poskytovania údajov zo štátneho informačného systému

	Informačné systémy verejnej správy		Verejnosť	
	Pristup k informáciám	Pridaná hodnota a služby	Pristup k informáciám	Pridaná hodnota a služby
Otvorený	bezplatný	bezplatný	bezplatný	bezplatný
Komerčný	bezplatný	platený	platený	platený
Zmiešaný	bezplatný	platený	bezplatný	platený

Samotný prístup k informáciám ešte nie je postačujúci predpoklad na ich využívanie. Hlavne geografické informácie sú komplexné a na ich spracovanie sú potrebné pokročilé technológie, technické a softvérové vybavenie, návody na používanie informácií, vedomosti na ich spracovanie. V tejto oblasti existuje reálna hrozba získania hegemonie určitého proprietárneho softvérového a technického vybavenia. Ak monopolný poskytovateľ informácií začne využívať určitý druh softvérového vybavenia ktorý vyhlási za „štandard“ v danej oblasti, všetci jeho dodávatelia aj žiadatelia informácií budú nútení zakúpiť a používať tento softvér. Tvorcovia a dodávatelia uprednostneného softvérového a technického vybavenia tým získajú veľkú konkurenčnú výhodu, ako aj zdroj stálych príjmov. Používatelia síce budú mať bezplatné informácie, ale aby ich mohli využívať budú musieť zaplatiť licenčné poplatky aj školenia, alebo znášať náklady na konverziu do iného formátu.

Aby nebol narušený zmysel bezplatného slobodného prístupu k informáciám je potrebné legislatívne podporiť používanie otvorených štandardov na výmenu informácií, voľného aplikačného vybavenia (free software) a programov s otvoreným zdrojovým kódom (open source software). Aspoň časť verejných financií vynakladaných na nákup programového vybavenia by mala byť investovaná do tvorby voľného a otvoreného softvéru, knižnic, používateľských príručiek, návodov a štandardov voľne dostupných prostredníctvom internetu. Používatelia tak spolu s informáciami získajú nástroje na ich využívanie. Širším nasadením voľného softvéru v projektoch informačných systémov verejnej správy sa dosiahne opakované zhodnotenie vložených finančných prostriedkov, zníženie nákladov na nákup proprietárneho softvéru, väčšia bezpečnosť a nezávislosť informačných systémov, stimuluje sa oblasť tvorby aplikačného programového vybavenia, poskytovania informačných služieb a pravdepodobne aj ich vývoz do zahraničia. Zároveň je potrebné podporovať zverejňovanie informácií na internete a bezplatné sprístupňovanie informácií na voľne prístupných miestach (úradoch, knižniciach, akademických inštitúciách a pod.).

Osobitnou skupinou problémov bezprostredne súvisiacich s poskytovaním informácií sú autorské práva. Autorský zákon poskytuje dva hlavné okruhy právnej ochrany: právo na ochranu diela a právo na použitie diela. Prenositel'ne je len právo na použitie diela. Autorský zákon chráni formu vyjadrenia. Netýka sa faktov, javov, myšlienok, metód, konceptov atď., ktoré sú v diele obsiahnuté (tieto sú predmetom ochrany prostredníctvom patentového zákona). Autorský zákon sa priamo vzťahuje na mapy, atlasy, glóbusy, kartodiagramy a iné výsledky kartografickej a geodetickej činnosti. Týka sa aj geografických informácií, ak sa na ne pozeráme ako na spôsob reprezentácie reality. Na druhej strane, ak informácie spolu s počítačovým programom použijeme na vytvorenie originálneho diela, toto nové dielo bude predmetom ochrany autorských práv. Zaujímavou otázkou je stanovenie autorských práv na komplexné geodetické a kartografické diela. Mapové dielo sa vytvára aj niekoľko desaťročí. Môže využívať podklady zhotovené inými inštitúciami za iného spoločenského zriadenia a participujú na ňom desiatky zamestnancov štátnej správy aj privátneho sektora. Účelom autorského zákona je zabezpečiť ich tvorcom práva na limitované obdobie a tým podporovať tvorivú činnosť. Do akej miery je potrebné uplatňovať autorské práva na informácie poskytované orgánmi verejnej správy? Z hľadiska celospoločenského prospechu nie je žiadúce obmedzovať šírenie a distribúciu verejných informácií.

Situácia v slovenskej legislatíve

Poskytovanie informácií zo štátneho informačného systému Slovenskej republiky upravuje zákon 261/1995 Z. z. o štátnom informačnom systéme a zákon 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a osobitné zákony obmedzujúce poskytovanie vybraných druhov informácií.

Zákon 261/1995 Z. z. vymedzuje pojem *štátny informačný systém* ako sústavu informácií a informačných činností, ktoré slúžia na plnenie činnosti štátu (zák. 261/1995 Z. z., §2, ods. 1). Štátny informačný systém sa delí na časti, ktorou môže byť aj jeho funkčná časť zabezpečujúca jednu alebo viac informačných činností (zák. 261/1995 Z. z., §2, ods. 2). Informácie a informačné činnosti tvoria súčasť štátneho informačného systému, ak sa na ne použijú prostriedky zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky (zák. 261/1995 Z. z., §2, ods. 1). Prevádzkovateľmi sú ústredné orgány štátnej správy, miestne orgány štátnej správy a obce, ktoré zodpovedajú za vykonávanie informačných činností v rozsahu vymedzenej pôsobnosti (zák. 261/1995 Z. z., §3, písm. a). Poskytovanie informácií sa zaraďuje medzi informačné činnosti spolu so získavaním, zhromažďovaním, uschovávaním, spracovaním a prenosom informácií (zák. 261/1995 Z. z., §3, písm. c).

Podľa zákona 261/1995 Z. z., §13 ods. 1 prevádzkovatelia sú povinní poskytnúť informácie zo štátneho informačného systému každému, kto o ne požiada, pokiaľ tomu nebránia všeobecne záväzné právne predpisy. Prevádzkovatelia sú ďalej povinní bezplatne poskytnúť informácie Národnej rade SR, prezidentovi, vláde a štátnym orgánom (zák. 261/1995 Z. z., §14, ods. 1). Zákon navyše prevádzkovateľovi ukladá povinnosť na požiadanie poskytnúť informácie prevádzkovateľovi inej časti štátneho informačného systému (zák. 261/1995 Z. z., §13, ods. 2). Znamená to, že zákon č. 261/1995 Z. z. nariaďuje bezplatnú výmenu údajov medzi prevádzkovateľmi akejkoľvek časti štátneho informačného systému, pokiaľ tomu nebránia iné všeobecne záväzné právne predpisy.

Podľa §13 ods. 1 zákona č. 261/1995 Z. z. sa umožňuje poskytovať údaje zo štátneho informačného systému aj fyzickým a právnickým osobám, ak o to požiadajú a nebránia tomu všeobecne záväzné predpisy. Zákon súčasne oprávňoval prevádzkovateľov požadovať od týchto subjektov náhradu za poskytnuté informácie podľa dohodnutej ceny (zák. 261/1995 Z. z., §14, ods. 3).

Do roku 2001 sa na Slovensku zreteľne uplatňoval komerčný model, v ktorom sú orgánom vykonávajúcim štátnu správu informácie poskytované bezplatne. Od ostatných subjektov mohla byť požadovaná „primeraná úhrada“ nákladov. Zreteľne je vidieť zámer zabezpečiť bezproblémovú výmenu informácií medzi všetkými časťami štátneho informačného systému a viacnásobné využitie investovaných prostriedkov.

Situácia sa však zmenila prijatím zákona 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám, ktorý je dôležitým medzníkom v budovaní občianskeho štátu. Týmto zákonom sa zavádza povinnosť orgánov štátnej správy, ako aj ostatných orgánov a inštitúcií, ktoré hospodária s verejnými financiami a majetkom štátu a obcí, poskytovať občanom informácie, ktoré majú k dispozícii (pokiaľ to nie je obmedzené osobitným právnym predpisom). Ustanovenia tohto zákona sú praktickým naplnením demokratických princípov a práv občanov deklarovaných v Ústave Slovenskej republiky (čl. 26, ods. 1, 4, 5) a Listine základných práv a slobôd (čl. 17).

Podľa zákona 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám každý má právo na prístup k informáciám, ktoré majú k dispozícii povinné osoby (zák. 211/2000 Z. z., §3, ods. 1). Navyše, podľa §21 ods. 1. tohto zákona sa informácie sprístupňujú bezplatne s výnimkou úhrady vo výške, ktorá nesmie prekročiť výšku materiálnych nákladov spojených so zhotovením kópií, so zadovážením technických nosičov a s odoslaním informácie žiadateľovi. Zaplatenie tejto úhrady môže povinná osoba odpustiť (zák. 211/2000 Z. z., §21, ods. 2). Povinnými osobami sú štátne orgány, obce, ako aj právnické osoby rozhodujúce v oblasti verejnej správy (zák. 211/2000 Z. z., §1, ods. 1), právnické osoby zriadené zákonom alebo orgánom štátnej správy, alebo obcou (rozpočtové organizácie) (zák. 211/2000 Z. z., §1, ods. 2), ako aj právnické osoby ktoré hospodária s verejnými financiami alebo nakladajú s majetkom štátu, alebo obcí (zák. 211/2000 Z. z., §1, ods. 3).

Jedným z „vedľajších“ účinkov tohto zákona je aj právo občanov na poskytovanie informácií zo štátneho informačného systému za cenu nákladov na zhotovenie kópií, alebo prostredníctvom

internetu. Zákon 211/2000 Z. z. (§6 ods. 3) ukladá povinným osobám, ktoré prevádzkujú časti štátneho informačného systému s informáciami ktoré osobitný zákon nevylučuje zverejňovať, povinnosť sprístupňovať tieto informácie na verejnej internetovej stránke. Týmto spôsobom by mali byť sprístupnené všetky verejné registre, číselníky, popisné aj geografické informácie. Na internete bol zatiaľ sprístupnený Obchodný register, Živnostenský register a do konca roku 2002 sa očakáva sprístupnenie informácií z katastra nehnuteľností.

Je dôležité poznamenať, že zákon nerozlišuje medzi „osobným“ a „komerčným“ použitím informácií. Žiadateľ nie je povinný zdôvodňovať, alebo preukazovať dôvod záujmu pre ktorý informáciu požaduje (zák. 211/2000 Z. z., §3, ods. 3). Neobmedzuje ani rozsah poskytovaných informácií. Zákon zrovnoprávňuje všetkých žiadateľov. Sprístupnením informácií všetkým bez ohľadu na účel sa stráca ich komerčná hodnota. Za voľne prístupné informácie nie je potrebné platiť. Spoplatňovaná môže byť len pridaná hodnota, čo konečnom dôsledku môže stimulovať rozvoj ďalších informačných služieb.

Povinné osoby musia bezplatne sprístupniť existujúce informácie, ktoré majú k dispozícii. Zákon však nenariaďuje bezplatne poskytovanie ďalších informačných služieb (výbery, konverzie, generalizácia, úpravy, školenia a pod.). Za vykonanie týchto činností môže poskytovateľ požadovať primeranú náhradu. Nejasné je pritom spoplatňovanie opakovane vykonávaných činností, ktorých výsledkom sú informácie. Keďže tieto sa už po prvom vykonaní (a zaplatení) stávajú časťou štátneho informačného systému, ich ďalšie poskytnutie by podľa nášho názoru malo byť bezplatné.

Medzi informačnými systémami, ktoré sú uvedené v Konceptii štátneho informačného systému na roky 1997–1998 nájdeme aj také, ktoré obsahujú priestorovo viazané (geografické) informácie. Zákon 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám umožňuje občanom bezplatne požadovať informácie napríklad z týchto informačných systémov:

- informačného systému o pôde,
- informačného systému miestnej štátnej správy,
- informačného systému v štátnych lesoch SR,
- GIS-u lesného hospodárstva,
- informačného systému životného prostredia,
- informačného systému o území,
- automatizovaného informačného systému geodézie, kartografie a katastra,
- informačného systému katastra nehnuteľností.

Pokiaľ hovoríme o informáciách situácia je zrejماً. Slovenská legislatíva však dôsledne nerozlišuje pojmy „údaj“ a „informácia“. Zákon 261/1995 Z. z. a 211/2000 Z. z. hovoria o výmene a poskytovaní informácií, nikde sa v nich nevyskytuje pojem údaj. Naproti tomu v zákone o ochrane osobných údajov sa nepoužíva pojem informácia. V colnom zákone (238/2001 Z. z.) sa používajú obidva pojmy. V §5 ods. 22 autorského zákona (34/2001 Z. z.) sa priamo uvádza, že „informáciami na správu práv sú údaje...“. Zdá sa, že v slovenskej legislatíve sa tieto dva pojmy považujú za ekvivalentné, voľne sa zamieňajú, čo môže byť zdrojom problémov pri uplatňovaní zákonov v praxi, pretože v informatickom zmysle sú tieto dva pojmy odlišné.

Informácia je obsiahnutá vždy v nejakých údajoch, ktoré sú zapísané na vhodnom nosiči. Odlišné údaje môžu niesť rovnakú informáciu (poloha tej istej rieky môže byť vyjadrená v dvoch tematických vrstvách GIS, ktoré boli vytvorené odlišnými spôsobmi) a obrátene: z jednej množiny údajov sa dajú odlišnými postupmi odvodiť odlišné informácie (dĺžku rieky, jej fraktálovú krivosť, počet prítokov a pod). Nesporné je, že informácie a údaje sú vždy spojené. K poskytovaniu informácie dochádza prostredníctvom poskytovania údajov, ktoré požadovanú informáciu obsahujú. Pravdepodobne z tohto dôvodu sa v právnych predpisoch tieto pojmy stotožňujú. Striktné rozlišovanie pojmov „údaj“ a „informácia“ by si vyžadovalo presnejšiu formuláciu právnych predpisov, čím by však boli akiste komplikovanejšie. Na druhej strane ich stotožnenie sťažuje jednoznačný výklad zákonov a iných právnych predpisov.

Pocitujeme nutnosť držať sa právneho výkladu vzťahov medzi nimi. V opačnom prípade bude nejednoznačne určený rozsah poskytovania informácií povinnou osobou, ktorá disponuje určitou množinou údajov. Ak má totiž k dispozícii údaje o riečnej sieti, neznamená to, že má o nej „hotové“ aj všetky informácie. Na odvodenie dĺžky riečnej siete, počtu prítokov a ďalších para-

metrov je potrebné vykonať určité informačné činnosti. Z tohto pohľadu sa situácia zjednodušuje stotožnením údajov z informáciami, ktoré sú v nich obsiahnuté. Žiadateľovi sa potom poskytnú relevantné údaje z ktorých si bude môcť požadovanú informáciu odvodiť. K sporom môže dôjsť, ak povinná osoba síce uzná, že má k dispozícii údaje (nie požadovanú informáciu), ale odmietne ich poskytnúť a za získanie informácie bude požadovať úhradu nákladov. Žiadateľ však môže namietat, že podľa §6 ods. 3 zákona 211/2000 Z. z. je povinná osoba povinná poskytnúť verejnú informáciu a podľa §21 ods. 1 môže nanajvýš požadovať úhradu nákladov na zhotovenie a distribúciu kópie. Podľa nášho názoru, správnym riešením rozporu pri žiadostiach o poskytnutie informácií je používanie pojmu „informácia“ v zmysle právnych predpisov, t. j. jeho stotožnenie s pojmom „údaj“.

Od vstúpenia do platnosti zákona 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám uplynula pomerne krátka doba počas ktorej nebolo možné v plnom rozsahu prijať opatrenia na jeho uvedenie do života. Okrem iného, zákon by mal nájsť odozvu aj vo všetkých zmluvách s dodávateľmi softvéru, služieb a informácií pre štátny informačný systém. Zmluvy uzatvorené po roku 2001 by v zmysle zákonov 261/1995 Z. z. a 211/2000 Z. z. mali umožňovať poskytovanie získaných informácií aj pre iné časti štátneho informačného systému a verejnosť. Pri špecifikovaní podmienok verejných súťaží a výbere dodávateľov by sa malo prihliadať aj na tieto skutočnosti. Autorský zákon umožňuje zmluvne preniesť právo používať dielo z autora na objednávateľa.

Záver

Pri súčasnom chápaní práva občanov na slobodný prístup k informáciám a ekonomických hľadísk poskytovania informácií sa ako najvýhodnejší ukazuje byť zmiešaný model poskytovania informácií zo štátneho informačného systému. Pri jeho uplatňovaní je potrebné zohľadniť:

- povinnosť bezplatného poskytovania informácií, ktoré majú povinné osoby k dispozícii, ak ich poskytovanie nie je obmedzené osobitnými právnymi predpismi,
- možnosť požadovať náhradu nákladov za pridanú hodnotu a informačné služby,
- vylúčenie exkluzívneho/výlučného prístupu k informáciám,
- podporu využívania informácií: používanie otvorených formátov údajov a všeobecne dostupného technického a softvérového vybavenia (voľný softvér – free software, softvér s otvoreným zdrojovým kódom – open source software), bezplatné sprístupňovanie informácií verejnosti na voľne prístupných miestach (úradoch, knižniciach, akademických inštitúciách), zverejňovanie informácií na internete.

Slovenská legislatíva upravuje poskytovanie informácií zo štátneho informačného systému a jeho častí prostredníctvom zákonov 261/1995 Z. z. a 211/2000 Z. z. a osobitných zákonov obmedzujúcich poskytovanie vybraných druhov informácií. Z prijatých zákonov vyplýva:

- bezplatná výmena existujúcich informácií medzi všetkými časťami štátneho informačného systému (zák. 261/1995 Z. z.),
- poskytovanie informácií fyzickým a právnickým osobám za náklady na zhotovenie kópií, vrátane informácií zo štátneho informačného systému a jeho častí (zák. 211/2000 Z. z.),
- za vykonanie iných informačných služieb môže poskytovateľ požadovať náhradu,
- poskytovanie informácií je obmedzované podľa osobitných právnych predpisov (ochrana osobných údajov, štátneho a služobného tajomstva, bankového a daňového tajomstva, vo vzťahu k obrane a bezpečnosti štátu, ochrane vzácných druhov živočíchov a rastlín ap.),
- jednou z povinností povinných osôb je aj sprístupňovanie verejných informácií na internete (zák. 211/2000 Z. z.).

Ustanovenia zákonov by sa mali odraziť v zmluvách na dodávku častí informačného systému, smerniciach a nariadeniach orgánov verejnej správy, ako aj právnických osôb poverených správou verejných financií a majetku. Výklad a uplatňovanie zákonov by mali byť jednotné, v súlade s právami občanov a princípmi demokratického štátu. V rámci koncepcie rozvoja štátneho informačného systému je potrebné doplniť a rozpracovať opatrenia smerujúce k praktickému naplneniu zákonov 261/1995 Z. z., 211/2000 Z. z. a všeobecne záväzných predpisov upravujúcich prístup k vybraným druhom informácií. Na budovanie štátneho informačného systému je potrebné vyčleniť dostatočné finančné prostriedky a účelne ich využívať.

Literatúra

- Koncepcia štátneho informačného systému na roky 1997–1998, Štatistický úrad Slovenskej republiky, október 1996.
- Listina základných práv a slobôd, Ústavný zákon 23/1991 Zb.
- Ústava Slovenskej republiky, úplné znenie vyhlásené zákonom 135/2001 Z. z.
- Vyhláška Národného bezpečnostného úradu z 18. 10. 2001, ktorou sa ustanovuje zoznam utajovaných skutočností, Z. z. č. 432/2001.
- Výnos Štatistického úradu Slovenskej republiky 372/1998-830, ktorým sa vyhlasujú štandardy pre štátny informačný systém, oznámenie č. 320/1998 Z. z.
- Výnos Štatistického úradu Slovenskej republiky 1490/1999-833, ktorým sa dopĺňa výnos Štatistického úradu Slovenskej republiky 372/1998-830, ktorým sa vyhlasujú štandardy pre štátny informačný systém, oznámenie č. 315/1999 Z. z.
- Zákon 261/1995 Z. z. o štátnom informačnom systéme.
- Zákon 383/1997 Z. z. Autorský zákon, úplné znenie vyhlásené zákonom 34/2001 Z. z.
- Zákon 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám.
- Zákon 238/2001 Z. z. Colný zákon.
- Zákon 241/2001 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností.
- Zákon 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy.
- Zákon 215/2002 Z. z. o elektronickom podpise.
- Zákon 482/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov.

S u m m a r y

Models of Providing Information from the National Information System

We can differentiate three main approaches to providing information from National Information System: open, commercial and mixed model. It is necessary to separate providing information from providing information services. Each of models supports providing information free of charge to institutions of public administration. Models differ by way of providing information and information services to commercial organizations and public. Open model is based on openness and free access to governmental information. All information and related services are provided free of charge. Advantages are simplicity and lucidity, disadvantage economic aspects of this approach. Commercial model is based on the rules of market economy. Compensation of costs are charged. The main disadvantage of commercial model is double payment from the point of view of taxpayers. Mixed model preserves free access of citizens to governmental information and together with acceptance of economic aspects. Information is provided gratis, but value added information services can be charged. Exploitation of information should be supported by use of free software and open standards.

The analysis of current regulations implies that Slovakia moved from commercial to mixed model. Information should be provided free of charge. Act of national information system (261/1995) created conditions for free information exchange between subsystems of national information system. In accordance to freedom of information act (211/2000) entrepreneurs of national information system are forced to publish information on internet. Information provider may require users to repay only the costs of reproduction and distribution. There are several limitations of access to information: national security and defense, personal data protection, bank and tax privacy, trade secret, protection of rare plants and animals, etc.

Tab. 1. Summary of models of providing information from national information system.

Lektoroval:

Doc. RNDr. Dagmar KUSEDOVÁ, CSc.,
Univerzita Komenského, Bratislava